

YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN BİREYİN SERBEST ZAMAN KULLANIMINA ETKİSİ VE KURAMSAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araş. Gör. Pınar BASMACI
Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
pinarkovaci@gmail.com

Özet

20. yüzyılda gelişen teknoloji ile birlikte internet ortaya çıkmıştır. Yeni iletişim teknolojileri olarak adlandırılan bu yenilik, sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bireylerin serbest zaman etkinliklerini neredeyse tamamen değiştirmiştir. Başkaları ile sohbet ederek, çeşitli aktivite ya da topluluklara katılarak, dışarıda sosyalleşerek veya evde televizyon izleyerek geçirilen boş zaman etkinlikleri yerini özellikle sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen sohbetlere, örgütlenmelere, bilgi alımına ve eğlenceli zaman geçirme gibi etkinliklere bırakmıştır. Bu bağlamda olumlu ve olumsuz yanları olan, söz konusu bu teknolojinin getirilerini, kuramcılar üzerinden tartışmak, çalışmayı kuramsal açıdan önemli kılmaktadır. Bu noktadan hareketle, çalışmada Harold Innis, Marshall McLuhan, Manuel Castells, Michel Foucault, Hal Niedzviecki ve Jürgen Habermas ele alınmış ve söz konusu kuramcılarının yeni iletişim teknolojilerine ilişkin görüşleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni İletişim Teknolojileri, İnternet, Sosyal Medya, Serbest Zaman.

THE EFFECT OF NEW COMMUNICATION TECHNOLOGIES ON THE LEISURE TIME USE AND THEORETICAL EVALUATION

Abstract

In the twentieth century, internet emerged with developing technology. This innovation, which is called new communication technologies, has almost completely changed the leisure time activities of individuals with the use of social media. Leisure activities, such as chatting with others, participating in various activities or communities, socializing outside, or watching television at home, have been replaced by conversations, organizations, information gathering and fun time, especially through social media. In this context, discussing the benefits of this technology with the positive and negative sides through the theorists makes the study theoretically important. From this point of view, Harold Innis, Marshall McLuhan, Manuel Castells, Michel Foucault, Hal Niedzviecki and Jürgen Habermas were discussed and their views on new communication technologies were discussed.

Key Words: New Communication Technologies, Internet, Social Media, Leisure Time.

1. Giriş

1960'lı yıllarda çeşitli gelişmeler sonucunda ARPANET adıyla bilinen ilk bilgisayar ağı kurulmuştur. 1990 yılı ise bilgisayar ağlarının internet ile birleşmesi sonucu yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıktığı bir yıl olmuştur. Bu teknolojinin getirdiği yeniliklerden biri de artan boş zaman ile katılım kanallarının genişlemesidir. Boş zaman, diğer bir ifade ile serbest zaman toplumsal dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni iletişim teknolojileri

ile birlikte bireylerin serbest zaman aktiviteleri dönüşüme uğramış ve sosyalleşme ortamları değişmiştir. Bu teknolojiler ile birlikte bireyler sanal gerçeklikler yaşamaya başlamış, başka bir deyişle tüm zamanını sanal ortamda geçirmeye, düşüncelerini burada söylemeye, arkadaşlıklarını burada kurmaya, bu mecrada eğlenceli zaman geçirmeye veya kızgınlığını ya da üzüntüsünü paylaşmaya başlamıştır. Bireylerin bu kadar çok zaman geçirdikleri ve her anlarını paylaştıkları bu araç, yönetici sınıf tarafından en güçlü denetim alanlarından biri haline gelmiş ve kitlelerin bu mecradan kontrol edilebilmesi söz konusu olmuştur. Bireylerin neredeyse tüm serbest zamanlarını harcadıkları yeni iletişim teknolojilerinin, olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçları da olmuştur. Bu bağlamda çalışmada yeni iletişim teknolojileri ile bu teknolojilerin gelişim süreci ve serbest zaman kavramı ele alınarak, yeni iletişim teknolojileri ile ilişkilendirilen kuramcılardan Harold Innis, Marshall McLuhan, Manuel Castells, Michel Foucault, Hal Niedzviecki ve Jürgen Habermas incelenecektir. Ayrıca söz konusu kuramcılarının yeni iletişim teknolojileri ile ilgili olan görüşleri, yine bu teknolojilerin getirdiği olumsuz ve olumsuz yanlar üzerinden tartışılacaktır.

2. Yeni İletişim Teknolojileri ve Gelişimi

İletişim alanında büyük gelişmelerin yaşandığı 20. yüzyılda ortaya çıkan internet, 1990'lı yıllardan sonra dünya çapında büyük bir yayılma göstermiştir. 2000'li yılların başında ise dünya çapında hemen herkesin bildiği bir kavram haline gelmiştir (Yüzer, 2003: 114). İnternetin ne kadar hızlı bir şekilde yayıldığını görmek için şu verilere bakmakta yarar vardır; ABD'de radyonun 60 milyon insana ulaşması 30 yıl alırken; televizyonun bu yayılma seviyesine ulaşması 15 yıl almıştır. İnternet ise dünya çapında bilgisayar ağının gelişmesini izleyen 3 yıl içerisinde bunu başarmıştır (Castells, 2000'den Akt. Aktaş 2007: 32).

İnternetin tarihsel sürecine bakıldığında 1950'li yıllardan sonra yaşanan çeşitli gelişmeler sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir. 1957 yılında Sovyetler Birliği uzaya ilk yapay uyduyu yolladıktan sonra ABD tarafından, karşılık olarak Savunma İleri Düzey Araştırma Projeleri Kurumu (DARPA) kurulmuştur. ABD'yi askeri alanda bilim ve teknoloji gelişiminde ileri taşımayı hedef edinen kurum, 1960'lı yıllarda ilk bilgisayar ağı çalışmasına (ARPANET) maddi olanak sağlamıştır (Çağiltay, 1996'dan Akt. Yüzer, 2003; 114). 1990 yılında ise bilgisayar ağlarının internetle birleşmesiyle kitle iletişim araçlarına yeni iletişim teknolojileri katılmıştır (Gürcan, 1999: 32). Bu bağlamda internet, internetin sivil kullanıma açılması ve ticarileştirilmesi ile kullanımının yaygınlaşması gibi gelişmeler sonrasında medya metinlerinin sunumu için yeni bir mecra olarak kullanılmıştır (Aydoğan, 2012: 19).

Teknolojide görülen bu gelişmeler bilginin elde edilmesi ve yayılması sürecini hızlandırmıştır. Zamanla sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmiş, hız ve fikir üretimi önem kazanmıştır (Varol, 2010: 121). Bu dönemde ortaya çıkan bir takım bilimsel ve teknolojik yenilikler yeni bir teknolojik devrimin yaşanmasına yol açmıştır. Bu devrim toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanları yeniden yapılandırmıştır. Bu bağlamda söz konusu devrim “bilgi devrimi” ya da “enformasyon devrimi” olarak adlandırılmaktadır (Timisi, 2003: 77-78). Bilgi çağına geçişle yeni bir uygarlık ve buna bağlı yeni bir hayat tarzı da ortaya çıkmıştır. Bu uygarlık, yeni aile tarzlarına, farklı eğitim, çalışma, sevmeye ve yaşama biçimlerine ve yeni bir ekonomiye de neden olmuştur. (Esenoğlu ve Turan, 2006: 71). Yeni iletişim teknolojileri toplumsal yaşamda yarattığı bu değişikliklerin yanı sıra zaman ve mekân kavramını da ortadan kaldırmıştır. Sınırların ortadan kalkması, hem hedef kitleye mesajın ulaşmasını kolaylaştırmış hem de mesajın etkinliğini arttırmıştır. Bunun bir sonucu olarak da yeni iletişim teknolojileri iş hayatının ve sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu teknolojiler hayatı kolaylaştırmış ve sosyalleşme amacı ile kullanılmasıyla birlikte gündelik yaşamın vazgeçilmezlerinden olmuştur (Fidan, 2016: 121).

Gündelik hayatta bireylerin, cep telefonlarından ve tablet bilgisayarlarından gazeteleri okuyabilmeleri ve bunlara yorum yapabilmeleri, çektikleri fotoğrafları sosyal medya hesabından anında paylaşabilmeleri yeni medya çağının en önemli göstergeleridir (Aydoğan ve Kırık, 2012: 219). Buna ek olarak yeni iletişim teknolojilerinin enformasyon toplumunu meydana getirmesi de önemli bir başka göstergedir. Bu toplumda enformasyon tüketiminin kişi başına olan artışı dikkat çekicidir. Bilgi ve enformasyon insanların doğrudan satın alabilecekleri bir tüketim unsurudur. Bu tüketim biçimi bireyi özgürleştirmekle birlikte, kitlelilikten uzaklaştırmış ve daha fazla kendinin bilincinde olmasını sağlamıştır (Timisi, 2003: 100). Bunun yanı sıra yeni iletişim teknolojileri ile bilgiye kısa sürede ve herkes tarafından kolaylıkla ulaşılmaya başlanmış, mesafeler ve zaman önemini kaybetmiş, verilerin saklanması kolaylaşmış ve maliyetten tasarruf edilmiştir. Ayrıca bireyler artık pasif seyirciden aktif seyirci konumuna geçmiştir (Fidan, 2016: 123). Bunlara ek olarak yeni iletişim teknolojilerinin temelde iki değişime neden olduğunu söylemek mümkündür: İş yapısının değişmesi ile birlikte evin bir çalışma birimi haline dönüşmesi ve artan boş zaman ile birlikte katılım kanallarının genişlemesi (Timisi, 2003: 100). Burada boş zaman diğer bir ifade ile de serbest zaman kavramından kısaca bahsetmek konuyu anlamlandırabilmek adına yararlı olacaktır.

3. Serbest Zaman Kavramı

Serbest zaman; çalışmak, yemek, barınmak gibi yaşam için zorunlu gereksinimlerin dışında kalan alandır. Serbest zaman etkinliklerinin bireyin kendi adına girdiği etkinlikler olduğu söylenebilir. Fakat birey bir etkinliğe zorlanıyorsa ya da başka bir ifade ile bu etkinlik bireyin özgür seçimi değilse, o etkinlik serbest zaman etkinliği olarak tanımlanamaz. Serbest zaman içerisinde birey dış gerçekliğin ona yüklediği rollerden sıyrılır, kendisini özgür olarak tanımlar ve hisseder. Ayrıca kendisini ve toplumsal gerçekliği eleştirel bir biçimde sorgular. Kitle iletişim araçlarını da içine alan serbest zaman endüstrisi, günlük yaşamı gittikçe artan ölçülerde biçimlendirmektedir (Aydoğan, 2000: 15-20). Buna ek olarak serbest zamanın büyük ölçüde toplumsal dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Başka bir deyişle önce toplumda özel mülkiyetin ve bu bağlamda egemenliğin, bunun bir sonucu olarak da sosyal sınıfların doğuşu ve sonraki yıllarda çalışma koşullarındaki değişiklikler, teknolojik yenilikler, eğlence endüstrisinin ortaya çıkışı, serbest zamanın insanlık tarihi içindeki evrimine yön vermiştir (Atalay, 2004: 13). Bu durum şu şekilde örneklendirilebilir: Kapitalizm öncesi dönemde, birey üzerinde okul, dinsel ve aile diaları etkin iken; kapitalist dönemle birlikte bunların yerini arkadaş grupları, okullar, radyo ve televizyon gibi haberleşme diaları olarak adlandırılan kitle iletişim araçları almıştır (Althusser, 2015: 50-60). Yeni iletişim teknolojileri ile arkadaş grupları da büyük çoğunlukla internet ortamına taşınmış ve bireyler gerçek hayattaki arkadaş gruplarından ziyade sanal ortamdaki arkadaş gruplarına dâhil olmaya ve onlarla zaman geçirmeye başlamıştır. Okullar da uzaktan eğitim sistemi ile sanal ortama taşınmaya başlamış ve radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları da artık yerini yeni iletişim teknolojilerine bırakmıştır.

Selçuk (2010: 2), sıradan insanların serbest zamana sahip olmalarının, yönetici sınıflar açısından her zaman bir huzursuzluk kaynağı olduğunu iddia etmektedir. Çünkü insan serbest olduğunda düşünür, hayal eder ve eyleme geçer. Bu nedenle de yönetici sınıflar için bu serbest zaman dilimi, sistemin devamlılığı için serbest olmamalı, başka bir ifade ile denetim altına alınmalıdır. Bu nedenle tarihin her döneminde serbest zaman, yönetici sınıflar tarafından kontrol edilmiştir. Örneklendirmek gerekirse, köleciler Roma toplumundaki gladyatör dövüşleri, sirk oyunları, Ortaçağ'daki karnavallar ve kapitalist toplumdaki televizyon serbest zamanı denetim altına almak için tasarlanmış, toplumsal kontrol aygıtlarıdır. Günümüzde de bunların yerini yeni iletişim teknolojilerinin aldığı söylenebilir. İnternet üzerinden gerçekleştirilen pek çok aktiviteyle Selçuk'un ifade ettiği denetim daha da artmış, bireylerin yaşamlarının her anı kontrol edilebilir bir noktaya ulaşmıştır.

Bireyler artık çoğunlukla serbest zamanlarını yeni iletişim teknolojilerini kullanarak geçirmektedirler. Haber ya da bilgi alma gereksinimlerinden, sohbet etme ya da eğlenceli zaman geçirme gereksinimlerine kadar her türlü ihtiyaçlarını bu mecradan giderebilmektedirler. Bireylerin hayatına bu kadar dâhil olan ve hatta bireylerin yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olan bu teknolojinin sağladığı kolaylıklar, getirdiği olumlu ve olumsuz yanlar bulunmaktadır. Söz konusu bu yanları yeni iletişim teknolojileri ile ilişkin kuramcılar bağlamında tartışmak, farklı görüşlerin değerlendirmesini yapabilmek, teknolojiye olumlu ve olumsuz yaklaşan kuramcılarının düşüncelerini kıyaslayabilmek ve bu teknolojilerin bireyin serbest zaman aktivitelerini nasıl etkilediğini ortaya koyabilmek açısından faydalı olacaktır.

4. Yeni İletişim Teknolojileri ve Serbest Zaman İlişkisine Kuramsal Bir Bakış

Yeni iletişim teknolojileri ile ilişkili kuramcılardan bahsetmeden önce kısaca bu teknoloji ile ilgili önemli noktalara değinmek çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Amerika’da 1970’li yıllardan sonra izleyici odaklı araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar izleyicinin mesajları nasıl okuduğu ve yorumladığı üzerinedir. Söz konusu çalışmalarda odak noktası izleyicinin her verileni alan pasif konumda olmadığı, mesajları kendilerine uygun bir şekilde yorumladıklarıdır (Tekinalp ve Uzun, 2009: 120). Öte yandan da yeni iletişim teknolojilerinin en önemli özelliğinin etkileşim, başka bir ifade ile kaynağın alıcı, alıcının da kaynak olması olduğunu ifade eden Başaran’a (2010: 267) ek olarak Erkul (2009: 98), Web 2.0’in sağladığı etkileşim ile kullanıcıların aktif konuma geldiğini söylemektedir. Etkileşimli olmak özetle, kullanıcının içeriğe müdahale edebilmesi ve değiştirebilmesi anlamına gelmekle birlikte, kullanıcıları “izleyici” konumundan “kullanıcı” konumuna dönüştürdüğü de ifade edilmektedir (Lister ve diğerleri, 2009: 10). Yeni iletişim teknolojileri ile ilgili çalışmalarda genellikle bireylerin pasif konumdan aktif konuma geçtiği vurgulanmaktadır. Ancak 1970’li yıllarda yapılan söz konusu araştırmalar, geleneksel medya üzerine yapılmış olmasına rağmen izleyici pasif olarak görülmemektedir. Yeni iletişim teknolojilerinde bireylerin mesajı gördükleri anda geri dönüş yapabildikleri ve yorumlarını istedikleri şekilde aktarabildikleri göz önüne alındığında ise aktiflik algısındaki değişimin nedeni ortaya çıkmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri kullanımlar ve doyumlar kuramı açısından ele alındığında bireylerin geleneksel medyaya kıyasla daha fazla doyuma ulaştıkları gözlemlenmektedir. İnternetin sunduğu görüntülü ve sesli iletişim olanakları ile kitleler gereksinimlerini

medyadan artık çok daha etkin bir şekilde karşılaşmaktadırlar. İnternet ortamında karşılıklı yazışan, konuşan, sohbet grupları kurarak ortama aktif bir şekilde katılan kitleler, evlerinden kalkıp bir yere gitmek zorunda olmadan sanal ilişki ve iletişim ortamlarına dâhil olabilmekte ve toplumsal ilişki gereksinimlerini karşılayabilmektedirler. Buna ek olarak çeşitli oyunlara aktif katılım sağlanabildiği için bireylerin heyecan ihtiyacı da karşılanmaktadır (Güngör, 2011: 110).

İletişim teknolojilerinin önde gelen isimlerinin Harold Innis ile Marshall McLuhan oldukları ve bu kuramcılarının, iletişim teknolojisi tarihini, uygarlık tarihinin merkezine aldıklarını ifade edilmektedir (Tekinalp ve Uzun, 2009: 128; Güngör, 2011: 152; Erdoğan ve Alemdar, 1990, 153). Bu bağlamda McLuhan, Innis ve yeni iletişim teknolojileri ile ilişkilendirilebilecek kuramcılardan bahsetmek çalışma açısından faydalı olacaktır.

4.1. Harold Innis

Teknolojik determinist olan Innis'e göre, insan kendi teknolojisi ile vardır. Toplumsal biçimdeki ve kültürdeki değişikliklerin nedeni teknolojideki değişmelerin bir fonksiyonudur. Teknolojik araçların çoğu, insanın fiziksel yeteneklerini geliştirme çabası içindir ve iletişim araçları beynin, düşüncenin bir uzantısı konumundadır. İnsan ise bu teknolojinin edilgen ögesidir, tarihi yapan o değil teknolojidir (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 153-155; Özçağlayan, 1998: 51). Teknolojiye ilişkin görüşlerini kitle iletişim teknolojisi üzerine yoğunlaştıran Innis'e göre, Batı tarihi iletişim ve basın tarihi üzerine kurulu bilgi tekelinden ibarettir. Innis teknolojiyi zaman ve mekân yanlı olarak iki kategoride ele almaktadır. Zaman yanlı araçları parşömen, kil ve taş ile örneklendirirken, buna medyayı da eklemektedir. Innis, mekân yanlı araçların ise daha az dayanıklı ve hafif olduklarını ifade etmekte ve bu araçları da kâğıt ve papirüs ile örneklendirmektedir. Innis mekân yanlı araçlarda da medyayı tekrar ele almakta ve bu bağlamda medyayı hem zaman hem de mekân yanlı araçlar olarak ele almaktadır (Innis, 2006: 28). Innis iletişim araçlarının toplumsal örgütlenme biçimini, dolayısıyla herhangi bir insan örgütlenmesi biçimini de etkilediğini söylemektedir. Bilinç bu örgütlerde oluşturulduğu için de iletişimin denetiminin hem bilincin hem de toplumsal örgütlenmenin denetimi olduğunu eklemektedir. Innise'e göre egemenlik iletişim araçlarının denetimi ile olur (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 153). Innis son olarak içeriği ne olursa olsun, iletişim teknolojilerinin doğalarında var olan özellikleri nedeniyle etkilere sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda da içeriği önemsiz bulmaktadır (Tekinalp ve Uzun, 2009: 129).

Bireylerin serbest zaman aktivitesi olarak yaptıkları birçok şeyin yerine artık yeni iletişim teknolojileri geçmiştir. Bu teknolojiler insan hayatında o kadar fazla yer kaplamaktadır ki

bireylerin artık kitle iletişim araçlarıyla olan bağlarını da yeni iletişim teknolojilerine yönelttikleri söylenebilir. Akıllı telefonların herkes tarafından kullanılmaya başlanması ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte birçok insan için en büyük serbest zaman aktivitesinin söz konusu bu teknoloji olduğu söylenebilir. Yeni iletişim teknolojilerinin olumlu ve olumsuz yanları Innis'in teknolojiye olan bakış açısı ile yorumlandığında şunları söylemek mümkündür: Yeni iletişim teknolojileri bireylere küresel bir ağ ortamı sunmaktadır. Bu ağ üzerinde bireyler eğlenceli zaman geçirebilmekte, sohbet edebilmekte ya da örgütlenebilmektedir. Bireyler bu teknolojiden önce serbest zaman aktivitesi olarak sohbet etmek ya da eğlenceli zaman geçirmek istediğinde bunu genellikle yüz yüze ve gerçek ortamda bir araya gelerek yapmaktaydı. Aynı şekilde örgütlenmeleri için de bir araya gelmeleri gerekmektedir. Ancak bu teknolojilerle birlikte bireylerin artık boş zamanlarında sohbet etmek ya da örgütlenmek için bir araya gelmeleri gerekmekte, bunu ağlar üzerinden gerçekleştirebilmektedirler. Innis iletişim araçlarının toplumsal ve insanî örgütlenme biçimlerini etkilediğini ve hatta bilincin bu örgütlerde oluştuğunu ve iletişim araçlarını denetleyenlerin hem bu örgütlenmeleri hem de bilinci denetlediğini ifade etmektedir. Bu açıdan ele alındığında var olan küresel ağ ortamının, bu ağlar üzerinden gerçekleştirilen faaliyetlerin ve toplumsal örgütlenmelerin denetim altında olduğu ve egemen güçler tarafından bireylerin her anının kontrol edildiği sonucuna varılmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği şeylerden biri olan sosyal medya üzerinden örgütlenmek çok hızlı ve kolaydır. Buna ek olarak maliyetsizdir ve dünyanın her yerine ulaşabilmektedir. Bu gibi olumlu yanlarının yanı sıra Innis'in söylemleri göz önüne alındığında, bu mecra üzerinden gerçekleştirilen her türlü içeriğe, yazılan ve paylaşılanlara, aynı hız ve kolaylıkta egemen güçler tarafından da ulaşabilmekte ve dolayısıyla kitleler çok daha rahat bir şekilde kontrol edilebilmektedirler. Buna bir de Innis'in belirttiği bilinç oluşumu da eklendiğinde bu teknoloji üzerinden gerçekleştirilen her türlü faaliyetin bireyler ve toplum için tehlikeli bir durum olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özetle Innis'in bakış açısıyla, serbest zaman aktivitesi olarak gerçekleştirilen sohbet etme, örgütlenme gibi etkinliklerin, gerçek ortamdaki sanal ortama taşınmasıyla ve bu teknolojinin kullanılması ile birlikte bireyler kontrol edilmekte ve burada bilinçleri oluşturularak ya da dikkatleri belli bir yöne çekilerek egemen yapının istediği şekilde yönlendirilebilmektedirler.

4.2. Marshall McLuhan

Marshall McLuhan'ın 1950-60'lı yıllarda ortaya attığı "teknolojik belirleyicilik" tezi, teknolojiyi merkeze alarak diğer tüm etmenleri ona bağımlı kılmıştır. Bu tezin altında yatan

temel düşünce insanların iletişiminin, insanların varoluşlarını şekillendirdiğidir (Güngör, 2011: 151; Altay, 2005: 22). McLuhan otomobil, uçak ve demiryolunun sınırlı fiziksel etkisinin teknoloji ile birlikte artık aşıldığını ifade etmektedir. Elektromanyetik dalgaların keşfi ile her birey kendini dünyanın dört bir yanında bulabilmektedir. Yine bu teknoloji ile birlikte dünya bir kütüphaneye evirilmekten ziyade bir bilgisayara, elektronik bir beyne evirilmektedir (McLuhan, 2014: 48-49). “Teknolojiler yalnızca insanların kullandığı icatlar değildir, insanları yeniden icat eden araçlardır” sözüyle de söz konusu bu tezi desteklemektedir. McLuhan, elektronik çağda insanların, yazılı kültürde olduğundan çok daha bilinçli olacaklarını öne sürmüştür. Buna ek olarak da yazılı kültürün insanların bilinçlerinin yok olmasına neden olduğunu, ancak elektronik çağın bilincin yeniden oluşmasını sağladığını ileri sürmektedir (Altay, 2005: 13). Ong (2010: 98) da Platon’un yazıya alışmanın unutkanlığa neden olacağı, insanların dış kaynaklara bağımlı kalacağı ve yazının zihni zayıflattığı ifadeleri ile McLuhan’ın fikrini desteklemektedir.

McLuhan “Araç İletidir” diye özetlediği, her kültür çağında bilginin kaydedilip aktarıldığı aracın, o kültürün karakterinin belirlenmesinde kesin bir rol oynadığı görüşünü ileri sürmüştür (Tekinalp ve Uzun, 2009: 128). Culkin, McLuhan’ın “Araç İletidir” sözünden dört anlam çıkarmıştır: İçerik yerine biçime eğilmek, başka bir ifade ile her şeklin belli bir ileti için tercih sebebi olması; içerik daima vardır, ancak araç bilinmezse içerik de bilinmez ve dolayısıyla araç ortak iletidir; araç yansız değildir, televizyonun kullanılmamış tembel duylara mesaj yollaması gibi kullanan kişinin algısal alışkanlıklarını değiştirir; araç topluma da mesaj yollar (Culkin 1968’den Akt. Erdoğan ve Alemdar, 1990: 156). Kuramcılar McLuhan’ın bu bakış açısını iki şekilde değerlendirmektedirler: Aracın ileti olduğu doğrulanmakta ve bu duruma bireylerin gazeteleri ya da televizyon kanallarını seçerken kendi fikirlerine uygun olanlarına yönelmesi örnek olarak gösterilmektedir. Bu açıdan ele alındığında McLuhan’ın da ifade ettiği gibi araç önemlidir ve eğer önemli olmasaydı hangi kanalın izlendiği ya da hangi gazetenin okunduğunun da önemi ortadan kalkardı. Ancak diğer bakış açısına göre ise birey tarafından hangi iletişim aracının kullanıldığı çok önemli değildir. Çünkü birey zaten bir görüşe, fikre sahiptir ve ona aktarılan iletileri düşünmekte, yorumlamakta ve kendisine uygun olanları almaktadır.

McLuhan (2014: 34) ilk kez Gutenberg Galaksisi adlı kitabında küresel köy kavramından bahsetmekte ve kitapta bir köyün karakteri ile elektrikli medyanın ortaya çıkması ile birlikte küresel köyün karakterinin de aynı olduğunu ifade etmektedir. McLuhan ayrıca küresel köyün, küresel karşılıklı bağımlılığın yeni boyutu olduğunu ve bu durumun medyaya ulaşım

ile medyanın sonuçları ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Güngör (2011: 156-157) de bu köyün günümüzde herkesin evine kapandığı, televizyon ve bilgisayar ekranlarına kilitlendiği ve iletişimin tümüyle teknoloji aracılı bir hale geldiğini ifade etmektedir. McLuhan bu köyde çok fazla söz olduğunu söylemektedir. Ancak bu yeni sözlü iletişim biçimi yüz yüze değil, teknoloji aracılı gerçekleşmektedir. Buna ek olarak McLuhan'a göre, teknolojik gelişmeler zaman ve mekân farkını ortadan kaşırmaktadır. Örneğin Ay'a gidişi milyonlarca insan aynı anda ve canlı olarak izleme imkânı bulabilmektedir (Yaylagül, 2016: 72). Kısaca küresel köyü şu şekilde açıklamak mümkündür: İletişim teknolojilerinin gelişmesi ile dünya, herkesin her şeyden haberdar olduğu bir köy haline gelmekte ve yaşanan ya da söylenen herhangi bir şey bir köyde yayılıncasına dünyada da aynı hızla yayılabilmekte ve böylece herkes, her şeyden neredeyse eşzamanlı olarak haberdar olabilmektedir. McLuhan da bu durumu küresel köy kavramı ile açıklamaktadır.

Innis'de de bahsedildiği gibi bireyler serbest zaman aktivitelerini yeni iletişim teknolojilerine yöneltmiştir. Ayrıca McLuhan'ın da vurguladığı üzere bu teknolojilerin getirdiği en önemli özelliklerden biri zaman ve mekân kavramının önemsizleşmesi olmuştur. Dünyanın herhangi bir yerinde ve herhangi bir saatte gerçekleşen bir olay, tüm dünyada aynı anda izlenebilmekte ya da olaydan aynı anda tüm dünya haberdar olabilmektedir. Bireylerin serbest zaman aktivitelerinden biri olan televizyondan haber izleme ya da gazeteden haber okuma alışkanlığı yerini, internet üzerinden gelişmeleri anında görme imkânı ile haber yapan internet medyasına ve sosyal medyaya bırakmıştır. Televizyondaki son dakika adı altında verilen haberler bile internet üzerinden gerçekleştirilenin hızına yetişememektedir. Ayrıca bireyler bu ortamda habere aktif olarak katılabilmekte, diğer bir ifade ile anında geri bildirimde bulunabilmekte ve düşüncelerini kolayca paylaşabilmektedirler. Ancak burada şunu da göz ardı etmemek gerekmektedir: Bilgilerin bu kadar hızla yayıldığı ve bireylerin boş zamanlarında gazete okumak ya da televizyon izlemek yerine internet sitelerinden ya da sosyal medyadan karşıladıkları haber alma ihtiyaçları bazen bilgi kirliliğinden ibaret olabilmektedir. İsimsiz birilerinin ortaya attığı ve hızla yayılan bu bilgiler toplumda sorunlara yol açabilmektedir.

4.3. Manuel Castells

Castells (2013: 440-441), yeni iletişim teknolojileri ile ilgili olarak, tarihte ilk kez yazılı, sözlü ve görsel-işitsel dilin aynı sistem içerisinde bütünleştiğini ve metinlerin seçilmiş bir zaman dilimi içerisinde, açık, mali bakımdan sorunun olmadığı küresel bir ağ içinde çok farklı noktalardan aynı sistem içinde bütünleşme potansiyelinin iletişimin karakterini tümüyle değiştirdiğini ifade etmektedir. İletişim kültürü şekillendirmektedir ve gerçeklik olduğu gibi

değil, dillerin olduğu gibi görülmektedir ve bu diller de medyadır. Metaforlar, kültürün içeriğini oluşturmaktadır ve kültürler iletişimle aktarıldığından dolayı da yeni iletişim sistemleriyle birlikte temelden bir dönüşüme uğramıştır ve zaman içerisinde daha fazla dönüşüme uğrayacaktır. Castells, dönüşen kültürle bağıntılı olarak ortaya çıkan enformasyon toplumunun öncelikle küresel kapitalizm, devlet ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişkinin değişmesinden doğduğunu düşünmektedir. Bunun yanı sıra yeni medyanın gelişiminin, medya iletilerinin çeşitlenmesi, siyaset ve medyanın içe patlaması ve skandal siyasetinin gelişiminin kamusal alan üzerinde geniş çaplı etkileri olduğunu belirtmektedir. Çağdaş kültürlerde modern iletişimin merkeziliği, bir kitle kültürünü değil, Castells'in "gerçek sanallık" kavramını meydana getirmektedir ve bu gerçek sanallık içerisinde gelecek, insan çeşitliliğini bastıran, kitle yönetimli, homojen bir kültürden çok, rekabet üstünlüğünün ürün farklılaştırma ve izleyici bölümlenme yoluyla kazanıldığı, çeşitlilik gösteren bir popüler kültürün yönetiminde olacaktır (Stevenson, 2008: 308-311). Son olarak da Castells "biz küresel bir köyde değil, küresel olarak üretilip yerel olarak dağıtılan, kişiye özel kulübelerde yaşamaktayız" demektedir (Castells 1996'dan Akt. Stevenson, 2008: 311).

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte bireyler serbest zamanlarını gerçek ortamlardan sanal ortamlara taşımıştır ve bu durum Castells'in "gerçek sanallık"ını ortaya çıkarmıştır. Yeni iletişim teknolojilerine ve özellikle de sosyal medyaya olan yoğun yönelimle birlikte bireylerin artık gerçek ortamlardan çok sanal ortamları yaşadıkları söylenebilir. Castells'in ifade ettiği "kişiyeye özel kulübeler" önemli bir noktadır. Önceden bireyler serbest zamanlarında dışarıya çıkmakta, sosyalleşmekteydi. Neredeyse tüm serbest zamanını yeni iletişim teknolojileri ve özellikle sosyal medya ile geçiren birçok insan göz önüne alındığında, evlerinden hatta odalarından çıkmadıkları ve sosyalleşirken bile yalnız olmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu da Castells'in "kişiyeye özel kulübeler"ine işaret etmektedir.

Castells, yeni medyanın gelişiminin medya iletilerini çeşitlendirdiğini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, bireyler yeni iletişim teknolojileri ile birlikte sadece pasif izleyici olmaktan çıkmış, düşüncelerini özgürce ifade edebilen aktif izleyici konumuna yükselmiştir. Hatta Castells'in ifade ettiği gibi bireyler artık sadece izleyici-tüketici konumunda değil, aynı zamanda haber üreten, gördüğü bir olayı çeken, paylaşan ve yorum yapan üretici konumuna yükselmiştir. Bu da medya iletilerini çeşitlendirmektedir. Burada şunu söylemek mümkündür ki bireyler serbest zamanlarını kendilerine verilen bilgileri alan pasif izleyici olarak geçirirken, artık haber ya da bilgi üretimine aktif olarak dâhil olmakta, tartışmakta ve hatta içerik üretmektedir. Yurttaş gazeteciliği olarak adlandırılan bu durum, bireylerin serbest

zamanlarında gerçekleştirdikleri önemli bir olgu haline gelmektedir. Bloglar ya da internet siteleri üzerinden gerçekleştirilebilen yurttaş gazeteciliği ile bireyler serbest zamanlarını etkili bir şekilde kullanma imkânı yakalamaktadır. Ancak bu durumda da bilinçsizce yapılan paylaşım problemleri ortaya çıkmaktadır. Hem doğruluğu kanıtlanmayan bilgileri paylaşarak bilgi kirliliğine neden olunabilmekte hem de paylaşılması sorun olabilecek fotoğraf ve videolar paylaşılabilir.

Castells, ortaya çıkan bu yeni enformasyon toplumu ile devlet ve yeni toplumsal hareketler arasında ilişki kurmaktadır. Bu açıdan ele alındığında ise daha önceden bahsedildiği gibi bireyler eskiden örgütlenmek için bir araya gelmek zorundayken artık bunu yeni iletişim teknolojileri ile yapabilmektedir. Bu teknoloji ile bir olaya tepki göstermek veya bir gruba dâhil olmak o kadar kolaylaşmıştır ki bireyler serbest zamanlarında, evlerinde otururken bir eyleme dâhil olabilmekte ya da bir grubun üyesi olabilmekte ve tepkisini tamamen internet üzerinden gösterebilmektedir. Örgütlenmek ya da eylem yapmak zor ve tehlikeli bir durumken, bireylerin boş zamanlarında gerçekleştirebildikleri bir etkinlik haline gelmektedir.

4.4. Michel Foucaults

Gözetim eskiden beri var olan bir olgu olmasına rağmen modern dönemlerde hükümetin doğumdan ölüme her şeyi kaydetmesi ile daha da artmıştır. Fakat gözetim sadece bürokrasi demek değildir; bireylerin var olan sosyal düzene uygunluğunun, ilişkisinin ve sosyal denetimin bir aracıdır (Canpolat, 2005: 130). Foucaultcu yaklaşımda gözetim, bireyleri her yerde bulunan bir iktidarın pençesine yerleştirir diyerek Foucault'un gözetim kuramını özetleyen Lyon'un (Lyon, 1997'den Akt. Canpolat, 2005: 132) söyleminden sonra, bugün sosyal medyanın büyük bir panoptikon ve dolayısıyla da denetim aracı olarak kullanılmasından dolayı panoptikon kavramını irdelemek faydalı olacaktır. Panoptikon, halka biçimli bir binadır, ortasında avlu, avlunun ortasında da bir kule vardır. Avluyu çevreleyen halka hücrelere bölünmüştür ve her hücrenin hem avluya hem de dış cepheye bakan pencereleri bulunmaktadır ve pencereler ışığın hücrelere girmesine izin vermektedir. Kulede tek bir gözetmen, hücrelerin her birinde de ya tek bir deli, ya hasta, ya mahkûm, ya işçi ya da bir okul çocuğu kapatılmıştır. Geriden gelen ışık sayesinde kuleden, hücrelerin içerisindekilerin ne yaptıklarını silüetlerinden kavramak mümkün olmaktadır. Kapatılanlar gözetlendiklerini bilmektedirler, ancak hücrelerden kulenin içi gözükmemektedir. Dolayısıyla kulede bir denetimci var mı yok mu bunu ayırt edememektedirler (Foucault, 2000: 224). Panoptikonun teması aynı anda hem gözetim, hem de gözlem altında tutma; hem güvenlik, hem de bilgi; hem bireyselleştirme, hem de toplumsallaştırma; hem soyutlama, hem de

şeffaflıktır. Panoptikon 1830-40'lı yıllarda birçok hapisane mimarisine girmiştir ve hem mahkûmları hem de personelin denetlenebileceği merkezi bir noktayı oluşturmaktadır (Foucault, 1992: 314-315). Bu bağlamda işleyen sistem Foucault için toplumun sadece hapisanelerde değil, kapitalist işletmede, askeri örgütlenmede ve birçok devlet kurumunda görülen disipline edici ağırlığı özetlemektedir. Panoptikon suçluların harekete geçmesini beklememektedir ve herhangi bir olaydan önce onları tasnif edip yerleştirmektedir. Hedef sadece iyi vatandaşlar değil, uysal bir nüfus da yaratmaktır. Bu doğrultuda da panoptikon mantığı tüm toplumu sarmıştır. Gözetimle kuşatılan bedenlerden oluşan bir toplum biçimi oluşmuştur. İşte bu panoptik toplumlarda gözetim iktidarı söz konusu olmuştur (Tokgöz, 2011: 18).

Foucaultcu yaklaşımla ele alındığında bireylerin serbest zamanlarında kullandıkları, düşüncelerini, yorumlarını anında iletebildikleri, hatta eylemler yapabildikleri sosyal medyanın aynı zamanda en büyük gözetim ve denetim aracı olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler attıkları bir tweet ya da Facebook üzerinden yaptıkları bir paylaşımın dolayı sorgulanabilmekte ve hatta hapse girebilmektedir. Dolayısıyla yeni iletişim teknolojilerinin elektronik panoptikonu getirdiği söylenebilir. Artık her anını, her türlü düşüncesini, her fikrini anında paylaşan ve neredeyse tüm serbest zamanını yeni iletişim teknolojileri ve özellikle sosyal medyayla geçiren, arkadaşlarıyla buluştuğunda bile paylaşımlarına veya yorumlarına devam ederek sosyal medyadan bir anlığına bile ayrılmayan bireylerin çok büyük bir denetim altında olduğu söylenebilir.

4.5 Hal Niedzviecki

Niedzviecki ile birlikte dikizleme kavramından bahsetmek gerekmektedir. Niedzviecki; “Dikizleme Kültürü” bir realite şovdur; YouTube, Twitter, Flickr, MySpace ve Facebook'tur. Bloglar, chat odaları, amatör porno siteleri, kendisini Jedi Şövalyesi sanan şişman bir çocuğun virüs gibi yayılan videosu, eski sevgilisiyle sevişen sarhoş arkadaşımızın cep telefonu ile çekilen fotoğrafları –elbette hemen çevrimiçi paylaşılır– ve sivil denetimdir. Dikizlemek; Web 2.0'nin bel kemiği, kurumsal ve siyasi veri tabanlarının lokomotifidir” diyerek sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirilen dikizleme ve gözetimin geldiği noktayı belirtmektedir (Niedzviecki, 2010: 8). Niedzviecki, dikizleme ile ilgili söylemlerine şu şekilde devam etmektedir: “Dikizleme kültürü insanlığı yitirmiş insanlık sorununa bulunmuş çarpık bir çözümdür. Kendimizi izlenir kıldığımızda insanların bizimle ilgili yorum yapmasını sağladığımızda belki ironik ama birey olduğumuzun bilincine varmaktayız. Dikizlenerek ne kadar özel ve ne kadar farklı olduğumuzu başkalarına göstermek istiyoruz. Bu aynı zamanda

son derece sıradan ve normal bir insan olduğumuz anlamına geliyor, çünkü herkes gibi bizim de bir başkasına ihtiyacımız var. Bu şekilde bakılınca dikizlemek, teknoloji çağını yaşayan bir toplumda doğmanın, durmadan alışveriş yapmanın ve küresel magazin doğal bir sonucu ve aynı zamanda bunların hepsine karşı ortaya çıkan bir tepki olarak göze çarpıyor” (Niedzviecki, 2010: 38).

Sosyal medyaya bakıldığında da Niedzviecki’yi destekler bir şekilde, sosyal medyanın teşhiri ve gözetlemeyi körükleyen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Sosyal medyada anonim kalabilme imkânı, gözetlemeyi (dikizleme, röntgenleme) kolaylaştırarak insani içgüdülere hizmet etmektedir. Bireylerin sosyal ağlara yönelmesindeki temel motivasyon bilinçaltında yatmaktadır. Beğenilmek, takdir görmek, alkışlanmak, dikkate alınmak ya da sözlük anlamıyla “izlenmek” genel olarak çoğu insanın bilinçaltındaki çocuğa hitap etmektedir. Kurgunun etkisiyle de bireyler, kendilerini milliyetçi, cinsiyetçi vb. söylemlere teslim edebilmektedir (Uyanık, 2013: 1-3).

Niedzviecki mahremiyetin yok oluşunu ve her şeyin paylaşılmasını eleştirmektedir. Sosyal medyayla birlikte yeni iletişim teknolojileri bireylerin bütün yaşam alanlarını kuşatmaktadır. Artık bireyler serbest zamanlarını sosyalleşerek ya da herhangi bir aktiviteye dâhil olarak değil, birilerini dikizleyerek ya da dikizlenmek adına paylaşımlarda bulunarak ve yine bu dikizleme ve dikizlenme durumundan keyif alarak geçirmektedirler.

4.6. Jürgen Habermas

Frankfurt Okulu’nun ikinci kuşak temsilcisi olan Habermas kamusal alan kavramından bahsetmektedir. Özellikle Sovyetler Birliği’nin yıkılması ile kamusal alan ve sivil toplum tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir (Yaylagül, 2016: 112). Kamusal alanı kısaca açıklamak gerekirse, insanların kamusal meseleleri özgürce tartıştıkları, kamuoyunu şekillendirdikleri alandır. Ayrıca kamusal alanın tarihsel olarak farklı doktrinlerden ve toplumsal şartlardan etkilendiği de söylenebilir. Habermas kamusal alanı yurttaşların eşit bir biçimde ve kendilerini ilgilendiren konularda rasyonel ve eleştirel bir şekilde tartışabildikleri bir alan olarak ve bunu da demokrasinin temeli olarak görmektedir (Özkaya, 2013: 153). Habermas’a göre 18. yüzyılda okuryazar kulüpleri, gazeteler ve dergilerin oluşturduğu kamusal alan, piyasa kapitalizminden tekelci kapitalizme geçişle değişmiş, kamusal alanın işlevleri devlet ve özel şirketlerce devralınmış, bu durum kamusal alanı tahakküm alanı haline getirmiştir. Habermas’ın kamusal alan kuramı pek çok yeni medya kuramcısı tarafından internette yaşama geçirilmektedir (Aydoğan, 2010: 185-186; 192).

Stevenson, (2008: 127) Habermas'ın kamusal alanın ortaya çıkışına ilişkin çözümlemesinde, kamusal alan kavramının kamusal iletişim sistemleri ve bu sistemleri koruma mücadelesinde önemli bir kaynak haline geldiğini ifade etmektedir. Kamusal ilkesinin, kültürün öznelerarası olarak üretildiği ve rasyonel sorgulamaya açılması gerektiği anlamına geldiğini de eklemektedir. Stevenson iletişim eyleminin, aynı zamanda modern yurttaşların hak ve yükümlülüklerine dair içerimleri olduğunu; ancak bu normların, farklılık ve elektronik kültür göz önünde bulundurularak uygulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Habermas özel alanın kamusallaşması ile birlikte kamusal alanın mahremiyetin biçimlerine dönüştüğünü ifade etmektedir. Buna ek olarak da özel alanla kamusal alan ilişkisinin tahribinden bahsetmektedir. Bu durumu da şu cümleler ile özetlemektedir: “Komşuluk'ta burjuvazi öncesi büyük aile yeni bir surette ortaya çıkar. Burada özel alanla kamusal alan arasındaki ayrım keskinliğini yitirir. Kamusal topluluğun akıl yürütme faaliyeti de, bu yeniden feodalleşme olgusuna kurban edilir. Ahbaplık içindeki tartışma ve mütalaa, keneli başına bir değer olarak müşterekliğin ve cemaat halinin fetişisi karşısında geriler” (Habermas, 2003: 278).

Habermas'ın kamusal alanı artık kafe, kulüp, gazete ve dergilerden internete taşınmış ve sosyal medya en büyük kamusal alan haline gelmiştir. Bireyler tüm düşünce ve tartışmalarını buradan gerçekleştirebilmektedir ve bu durum da kolaylık sağlamaktadır. Ancak daha önceden belirtildiği gibi bu paylaşımların kolaylıkla erişilebilir olması tehlike teşkil etmektedir. Bireylerin eskiden boş zamanlarında kafede arkadaşlarıyla yaptığı eleştiri ya da tartışmalar kimse tarafından erişilebilir değilken, bugün internet üzerinden yaptığı tüm hareketler, ne zaman ve nereden yaptığının kadar tüm detayları ile kolaylıkla erişilebilmektedir. Ancak burada şunu da belirtmek gerekmektedir ki yeni iletişim teknolojileri düşüncelerini ifade etme konusunda tüm bireyleri eşit bir konuma getirmiştir.

5. Sonuç

Teknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri, bireyleri pek çok açıdan etkilemiş ve gündelik yaşam pratiklerinde bir takım değişikliklere neden olmuştur. Bunlardan biri de bireyin serbest zaman kullanımına ilişkin yaşanan değişim ve dönüşümlerdir. Birçok insan serbest zamanlarını geçirme şekillerine yeni iletişim teknolojileri ile yeni bir yön vermiştir. Bu bağlamda çalışmada yeni iletişim teknolojilerinin bireylerin serbest zamanını nasıl değiştirdiği üzerinde durulmuş ve söz konusu bu değişimler olumlu ve olumsuz yanları ile kuramcılar bağlamında ele alınmıştır.

Yeni iletişim teknolojileri ile değişen serbest zaman aktivitelerinin olumlu ve olumsuz yanlarını şu şekilde özetlemek mümkündür: Boş zaman aktivitelerinden olan sohbet etme ya da çeşitli nedenlerle bir araya gelme sosyal ağlara taşınmıştır. Birçok insan artık sosyalleşmek için evden çıkmak zorunda kalmamakta ve bunu ağlar üzerinden gerçekleştirebilmektedir. Sosyalleşmenin yanı sıra örgütlenmeler için de kullanılan bu teknolojiler hızlı, basit, masrafsız olmakta, ancak kolayca denetlenebilmekte ve kontrol altında tutulabilmektedir. Bu teknolojiler ile bireyler için zaman ve mekân sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bireyler serbest zamanlarını, zamana ve mekâna hapsolmeden değerlendirebilmektedirler. Bilgiler de aynı şekilde zaman ve mekândan bağımsız olarak aynı anda ve küresel ölçekte yayılabilmektedir. Dünya bu ağlar ile küresel bir köye dönüşmekte ve bireyler dünyanın herhangi bir yerinden birisiyle kolay bir şekilde iletişim kurma imkânı yakalamaktadır. Fakat eksik veya yanlış bilgiler de aynı hızla yayılmakta ve ortaya çok fazla bilgi kirliliği çıkmaktadır.

Bireyler önceden serbest zamanlarında başka insanlarla gerçek ortamda iletişim kurarken, günümüzde geldiği nokta itibariyle birçok kişi bu teknolojiler ile sosyalleşirken bile yalnız olmayı tercih etmektedir ve bu durum da Castells'in "kişiye özel kulübeler"ine işaret etmektedir. Öte yandan kitleler önceden örgütlenmek için bir araya gelmek zorundayken, bu teknolojiler ile serbest zamanlarında topluluklara, örgütlere ya da evlerinde otururken eylemlere katılabilmekte, tepkilerini dile getirebilmekte ve bu tepkiler ile bir takım değişikliklere katkı sunabilmektedir. Bu teknolojiler ile örgütlenmeler kolay, hızlı ve dünyanın her yanında eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Ancak kolaylıkla denetlenebilen bu mecradan örgütlenmek veya fikirleri paylaşmak, bireylerin kendi kendisini ele vermek anlamına da gelebilmektedir.

Birçok insan serbest zamanlarını, neredeyse her anını sosyal ağlar üzerinden paylaşarak geçirmekte, bu da dikizleme kültürünü ortaya çıkarmakta ve mahremiyeti ortadan kaldırmaktadır. Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür ki birçok insanın serbest zaman kullanımını hemen hemen tamamen değiştiren yeni iletişim teknolojileri olumlu olduğu kadar olumsuz özellikleri de içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda bu teknolojileri kullanırken ve bu mecradan paylaşımda bulunurken ya da bilgi alımı sağlarken seçici ve dikkatli olunmalıdır. Buna ek olarak da yine bu teknolojiler ile sürekli olarak denetim ve gözetim altında olduğu da göz ardı edilememelidir.

Kaynakça

- Aktaş, C. (2007). İnternetin Gazeteciliğe Getirdiği Yenilikler. Selçuk İletişim Dergisi, 5, 30-41.
- Altay, D. (2005). McLuhan, Rigel, N., Batuş, G., Yücedoğan, G. ve Çoban, B. (Haz.), Kadife Karanlık içinde (ss. 9-75), İstanbul: Su Yayınevi.
- Althusser, L. (2015). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. A. Tümertekin (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Atalay, A. (2004). Spor, Medya ve Serbest Zaman. İstanbul: Beta Yayınları.
- Aydoğan, A. (2012). İletişim Araştırmalarında İnternet Gazeteciliği: Bağlamsal Çalışmaların Eksikliği. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 35, 19-41.
- Aydoğan, F. (2000). Medya ve Serbest Zaman. İstanbul: Om Yayınevi.
- Aydoğan, F. (2010). İkinci Medya Çağı'nda Gözetim İle Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. Aydoğan, F. ve Akyüz, A. (Der), İkinci Medya Çağında İnternet içinde (ss. 185-196), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aydoğan, F. & Kırık, A. M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 18, 58-69.
- Başaran, F. (2010). Yeni İletişim Teknolojileri, Alternatif İletişim Olanakları. Mülkiye Dergisi, 269, 255-270.
- Canpolat, N. (2005). Foucault Rigel, N., Batuş, G., Yücedoğan, G. ve Çoban, B. (Haz.), Kadife Karanlık içinde (ss. 75-139), İstanbul: Su Yayınevi.
- Castells, M. (2013). Ağ Toplumunun Yükselişi. E. Kılıç (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, İ. & Alemdar, K. (1990). İletişim ve Toplum. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Erkul, E. R. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. Türkiye Bilişim Derneği Dergisi, 116, 96-101.
- Esenoğlu, C. & Turan, S. (2006). Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Bilişim ve Kitle İletişim Teknolojileri: Eleştirel Bir Bakış. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2, 71-86.
- Fidan, Z. (2016). Teknoloji ve Siyasal İletişim. Konya: Literatürk Yayınları.
- Foucault, M. (1992). Hapishanenin Doğuşu. M. A. Kılıçbay (Çev), Ankara: İmge Yayınevi.
- Foucault, M. (2000). Büyük Kapatılma. I. Ergüden ve F. Keskin (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Güngör, N. (2011). İletişim Kuramlar Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.

- Gürcan, H. İ. (1999). Sanal Gazetecilik. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Habermas, J. (2003). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü. T. Bora ve M. Sancar (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Innis, A. H. (2006). İmparatorluk ve İletişim Araçları. N. Törenli (Çev), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I. H. & Kelly, K. (2009). New Media: A Critical Introduction. Second Edition. Oxon:Routledge.
- McLuhan, M. (2014). Gutenberg Galaksisi. G. Ç. Güven (Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Niedzwiecki, H. (2010). Dikizleme Günlüğü. G. Gündüç (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ong, J. W. (2010). Sözlü ve Yazılı Kültür. S. P. Bamon (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Özçağlayan, M. (1998). Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Özkaya, B. (2013). Ağ Toplumunu Omurgası Olarak İnternetin Demokrasi ve Kamusal Alan Açısından Değerlendirilmesi. Algül, A. Ve Üçer, N. (Ed.), Yeni Medya'da Demokrasi içinde (ss. 135- 165), Konya: Literatürk Yayınları.
- Selçuk, G. (2010). Serbest Zaman Etkinlikleri İçerisinde Televizyonun Konumu. Doktora tezi, Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Stevenson, N. (2008). Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi. G. Orhan ve B. E. Aksoy (Çev), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Tekinalp, Ş. & Uzun, R. (2009). İletişim Araştırmaları ve Kuramları. İstanbul: Beta Basım.
- Timisi, N. (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi. Ankara: Dost Kitapevi.
- Tokgöz, C. (2011). Bilişim Çağında Toplumsal Denetim Aracı Olarak Gözetim Olgusu ve Yeni İletişim Ortamlarında Bireyin Gözetim Fakındalığı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyanık, F. (2013). Sosyal Medya: Kurgusalılık ve Mahremiyet. Yeni Medya Çalışmaları: Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasal I. Ulusal Kongresi. Alternatif Bilişim Derneği ile Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi. 7- 8 Mayıs 2013.
- Varol, A. (2010). Bilgi Toplumunda Kamusal Alan. Sosyal Bilimler Dergisi, 4, 121-129.
- Yaylagül, L. (2016). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yüzer, T. V. (2003). Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet. Selçuk İletişim Dergisi, 2, 114-120.